

A sámánisztikus gazdaságpolitikától még nem lesz növekedés

N. Vadász Zsuzsa | 2024. szeptember 19. 14:00 | hirklikk.hu

„Ha egy országban visszaesik a beruházás, stagnál a fogyasztás, zsugorodik az export, akkor mitől lenne hirtelen nagy a potenciális növekedés? Attól, hogy Orbán Viktor, a kormány szeretné?” Így látja Csaba László, akivel Orbán Viktor azon állításáról beszélgettünk, hogy a magyar gazdaság a fellendülés kapujában áll. A CEU professzora hozzátette: „én is szeretném, mindannyian szeretnénk, de attól ez még nem valósul meg... Ráadásul a gazdasági szereplők körében igen alacsony a kormányzat hitelessége is”. Felidézte, hogy Kádár Béla, „sámánisztikus gazdaságpolitikának” szokta nevezni azt, amikor valaki azt hiszi, hogy a ráolvasástól megjavul valami. Szerinte elhatalmasodott az a hozzáállás, hogy nincs ellenvetés Orbánnal szemben, s ha mégis van – ahogy mostanság Matolcsy György esetében tapasztalhatjuk – akkor azt az illetőt ellenségnek tekintik.

„Sok rosszat is hallok a magyar gazdaságról. Szerintem ez részben ismerethiányból fakad, részben meg politikai ferdítés van mögötte... Mert ha a tényeket nézzük, akkor a magyar gazdaság egy nagyon nehéz időszakon már túl van, és egy konjunktúra, magyarul beszélve, mondjuk, egy föllendülés küszöbén vagy kapujában áll. Itt van például a növekedés kérdése... a növekedés szempontjából jól állunk” – mondta [Orbán Viktor](#) pénteken a Kossuth Rádióban. Tényleg?

Őszintén szólva, teljesen meglepő, úgy is lehet mondani, hogy immár a szokásossá vált párhuzamos valóság esetével állunk szemben. A nyilatkozat akkor hangzott el, amikor megjelentek azok a számok, amelyekről a kormánytól nem távol álló médiumokban úgy emlékeztek meg, hogy talán a kormány szeretett volna ránézni... A Pénzügyminisztérium és a Magyar Nemzeti Bank is határozottan álláspontot képvisel. Nem csak arra gondolok, amit [Matolcsy György](#) jegybankelnöknek a minapi Közgazdász Vándorgyűlésen tartott [előadásában](#) hallottunk – erre még talán rá is lehetne fogni, hogy az csupán írói munkásságának a része –, hanem arra, hogy az apparátusának az elemzéseiben is az áll: szemben azzal, amire számítottak, nem következett be a fellendülés az első félévben. Így azután az idei növekedési mérték nem a Nagy Márton által emlegetett 4,5 százalék lesz,

hanem – mint februárban írtam, s a honlapomon is vissza lehet nézni – inkább csak 2 százalék. Persze nehéz megtalálni a jövőbeni számokat – ahogy Niels Bohr is megmondta: „Jósolni nehéz, különösen, ami a jövőt illeti”.

A kormány a leggyakrabban és elsősorban a háborúra hivatkozik. Ön szerint valójában mi az oka a gazdaság gyengélkedésének?

Több oka is van. Valóban van háború a szomszédunkban, de hamis az a kommunikáció, hogy a háború miatt vannak a gazdasági bajok, s ha nem lenne háború, akkor más lenne a helyzet. A háború nem minket érint. Azon túl, hogy betesz a keleti nyitásnak, s nem tudjuk Türkmenisztánnal és Mongóliával felfuttatni a gazdasági kapcsolatainkat – igaz, ezt megelőzően sem történt ez meg.

Akkor mi a valódi ok?

Kiemelkedő a német gazdaság gyenge teljesítménye is, ami mellett a francia, olasz, spanyol, angol, s általában az összes nagy európai gazdaság is gyengélkedik. Még ha a gazdasági termelés lehetővé is tenné a növekedést, az exportunknak nem lenne piaca. Amikor mindez történik egy jelentős – az európai uniós szabályokat messze meghaladó – költségvetési költsékezés, és az ezt lényegében szoftan támogató monetáris politika mellett, akkor ez azt jelenti, hogy a gazdasági növekedés trendértéke, potenciális növekedése inkább 2-2,45 százalék, mint 4,5-5 százalék. Mindenki egyetért ezzel – beleértve a jegybank apparátusát is, de amikor nem a híradónak nyilatkoznak, a kormányközeli elemzők sem mondanak mást. Láthatóan a gazdaság beleragadt a Covid utáni időszakba, s a költsékezésnek megvolt a böjtje, nem látjuk, mitől jön a fellendülés. Éppen a minap Oblath Gábor a Tárkiban „számolgatott”, s – összefoglalva – arra jutott, hogy a 2 százalék körüli potenciális növekedési ütem a reális, nem az 5, azaz kevesebb, mint a fele. Ráadásul ehhez egy igen expanzív fiskális és megengedő monetáris politika társul, plusz olyan külföldi beruházások, amelyek mértékéről nem tudunk, mert csak ígéretetek vannak, az összegek nem folytak be.

Ez alatt mit ért?

Erre a saját ismeretségi körömből is tudok példát hozni: az illetőnek felajánlották a debreceni oltóanyaggyár vezetői posztját, amit ő elfogadott, de kiderült, hogy inkább akkumulátorgyár épül ott. Hiába mondanak nagyokat, hogy ilyen meg olyan terv van, azt

nem tudjuk, hogy közülük hány valósul végül meg. Ugyanez a helyzet a Fudannal, Paks 2-vel stb. – ha egy országban visszaesik a beruházás, stagnál a fogyasztás, zsugorodik az export, akkor mitől lenne hirtelen nagy a potenciális növekedés. Hogy Orbán, a kormány szeretné? Hát... én is szeretném, mindannyian szeretnénk, de attól ez még nem valósul meg.

Ezzel ne lenne tisztában a kormány feje?

Nem először fordul elő, hogy a miniszterelnök környezetében ez a hangütés alakul ki. Az elmúlt évtizedben tetten érhetően az a hozzáállás hatalmasodott el, hogy nincs ellenvetés Orbánnal szemben, csak az „igen főnök, nagyon jó” hozzáállás. Ha pedig mégis van ellenvetés – ahogy mostanság Matolcsy György esetében tapasztalhatjuk – akkor azt az illetőt ellenségnek tekintik. Ebből adódóan, ha van valami ilyesfajta ötlet, akkor az sokáig bent is marad a narratívában. Hiába jönnek a visszajelzések, hogy nem annyi az annyi, amíg valaki ki mondja, addig bizony annyi marad a narratívában az annyi. Anno ezt nevezte Kádár Béla (*az Antal-kormány külgazdasági minisztere – a szerk.*) „sámánisztikus gazdaságpolitikának”, azt, hogy hátha megjavul az állapot a ráolvasástól. Anélkül, hogy lebecsülnénk a várakozásokat, amelyeknek természetesen nagy szerepük van a gazdaságban, azért lássuk be, hogy a ráolvasás azért kevés. Pontosan azt látjuk, hogy a növekedés tényezői sem a keresleti, sem a kínálati oldalól nem elegendőek.

Mit kellene kommunikálni, azt, hogy emberek, a helyzet tényleg pocsék?

Mindenesetre jobb lenne felkészülni erre a helyzetre, valami olyan kommunikációt társítani hozzá, ami összhangban van az emberek saját tapasztalataival. Egy egyszerű példával élve: két éve még helyet kellett foglalni a vendéglőkben, de most nem nagyon, ha csak nem augusztusban a Balatonnál. A mindennapi élet tapasztalatai abba az irányba mutatnak, hogy nem áll fellendülés előtt a gazdaság. A célravezető kommunikáció az lenne, hogy felnőttnek nézzük a lakosságot, s elmondjuk, hogy most bizony nehezebb időszakban vagyunk.

De hát Orbán a jövőről beszél...

Csak hogy nincs semmi jele ennek az általa megfogalmazott fellendülésnek. Ráadásul a gazdasági szereplők körében igen alacsony a kormányzat hitelessége, amit jottányit sem segít, hogy a kormányzat egyre nagyobbakat mond. Ellenkezőleg! Amikor Alan Greenspan

(az amerikai jegybank szerepét betöltő FED korábbi elnöke – a szerk.) megalkotta a verbális intervenció fogalmát – ami lefordítva annyi, hogy nem kell emelni a kamatot, csak utalni kell rá és ez működik – az olyan esetre vonatkozik, amikor egyfajta egyetértés, bizalmi viszony van a döntéshozók és a piaci szereplők között. Ilyenkor elegendő bemondani a dolgokat. De ha nincs bizalmi viszony, és egymás után mondják, hogy ennyi vagy annyi lesz, az más. Nálunk 2019 óta jellemzően nem az valósult meg, amit a kormány és a jegybank mond. Nem véletlenül alacsony a fiskális és a monetáris politikai hitelessége, s ilyenkor óvatosan kellene bánni a számokkal, azzal, hogy miket mondunk be. Mert utóbb mindig kiderül, hogy nem is annyi az annyi. Ahogy most is ki kiderült, hogy nem 4,5, hanem inkább 2 lehet az idei növekedés.

És a fekete leves még csak most jön, hiszen másfél év múlva választás lesz, s a tapasztalatok szerint minél rosszabb a helyzet, annál bőkezűbb – választási – osztogatásba fog a kormány.

Ez valóban mindig így van. Nem is vagyok nagyon meglepődve. Amúgy nem csak Magyarországon mennek így a dolgok. Vegyük példának a már javában zajló amerikai választási kampányt, Kamala Harris gazdasági programja abból áll, hogy mellettetek állunk, és majd adunk ezt meg azt. De az alaphang ebben a mostani merev felállásban az, hogy ha a kormányon múlna, az ég világon minden adnának, osztogatnának. Matolcsy is ennek volt korábban a híve, szemben Chikán Attilával *(Az első Orbán-kormány gazdasági miniszterével – a szerk.)*. Most éppen Nagy Márton mondogat be nagy számokat, miközben a döntések közelében lévő miniszterek, Varga Mihály és Lázár János ettől azért óvakodnak. Állandó az is, hogy az egyik oldalról a politikusok ide adnának, meg oda adnának, miközben a közgazdászok – még a Pénzügyminisztériumban és a Magyar Nemzeti Bankban is – arra figyelmeztetnek, hogy nincs pénz, mégsem kellene annyit osztogatni.

És az osztogatás után szinte törvényszerűen jönnek a megszorítások. Ezzel Ön szerint hogyan állunk jelenleg?

Attól, hogy ez a kormány nem annak nevezi, a megszorítás még megszorítás. Van egy nyomás, a politika osztogatna és időről-időre beleszalad a realitások korlátjába, és ezek közé tartozik az is, amit Vargától Matolcsyig mindenki képviselt, nevezetesen: vigyázni kell

arra, hogy az adósságmutatók ne legyenek kirívóan rosszak. Csak az Egyesült Államokra igaz ugyanis, hogy adósságból lehet növekedést finanszírozni, másutt a beruházások és a megtakarítások között fenn kell tartani az egyensúlyt, olyan értelemben, hogy ha nincs beruházás, akkor nincs növekedés sem. Nem véletlen, hogy a piaci szereplők és a háztartások sem költenek, ugyanis bizonytalannak érzik a helyzetet, illetve túlságosan magasak az árak.

Azaz, nagy veszélyeket jelent kiváltképpen a magyar gazdaság mai állapotában a választási költekezés? Pedig már láthatóak ennek a szándéknak a jelei, sőt, intézkedései is.

Ha tovább folya egy alapvetően választási szempontok által motivált költekezés, az még tovább rontaná a helyzetet. Minden helyzetnél van rosszabb, és még azon is tovább lehet rontani. Nem hinném, hogy a kormányzat most óvatos lenne. Sok mindenre számítanak. Így Donald Trump győzelmére – bár erre azért senki ne vegyen mérget; a német és az európai gazdasági fellendülésére is – miközben tisztában vannak azzal, hogy ez nem látszik. Emiatt van egy jelentős szakadék a kommunikáció és a kormányzati döntések között. A kormányzati kommunikáció nem követi a helyzetet, azt, hogy bele kell lépni a fékbe. S hogy mi történik akkor, ha nem lépnek be? Vegyük a Budapest-Belgrád vasútvonalat, mi lenne jobb, befejezni vagy sem? Láttuk a négyes metró esetében is, hogy addig vitatkoztak, amíg az ellenzék is már azt mondta, hogy jobb befejezni. Az más kérdés, hogy majd a dédunokáink is fizetni fogják az árát.

Erre a kormányra amúgy is jellemző, hogy úgy osztogat, hogy annak az árát másokkal fizetteti meg. Lásd üzemanyagár-plafon, árstop, stb.

Ez tényleg így van. De mindent egybe véve, én arra számítok, hogy a következő egy évben óvatosak lesznek ugyan, de majd a választások közeledtével kiderül, hogy milyen jó lenne még egy híd, hogy át kell adni még egy utat, biztosítani kell valami plusz juttatást az eddig méltatlanul a háttérbe szorított múzeumőröknek...stb. Erre számítok, de azzal, hogy a számoknak, a kormány által nem kedvelt makró számoknak van azért némi visszatartó hatásuk. Megtanulhatták már, hogy nagyon óvatosnak kell lenni, nem szabad nekimenni a falnak, de persze lehet közeledni hozzá. Én úgy értelmeztem Orbán mostani Kossuth Rádiós mondandóját, hogy már nem számolnak azzal, hogy az uniós pénzek

számodatlanul jönnek majd, és el lehet azokat bármire költeni, inkább arra, hogy az ismert viták miatt visszatartanak összegeket. Az Európai Központi Bank korábbi elnöke, Mario [Draghi által felvázolt jövőképhez](#) és költekezéshez politikai döntések kellene, s nem zárom ki, hogy az európai politikai viszonyok ismerőjeként is tette ezt a javaslatát, mert ez azt jelenti, hogy megtartják az újjáépítési alapot, amit az olaszok, a görögök, a spanyolok ki tudtak használni, miközben azért a németek, a hollandok, a svédek, a szlovákok és a balti államok nincsenek meggyőzve a hasznosságáról. Ezért nem lefutott, hogy benne lesz a közösben vagy sem, s ha ez így van, akkor az azt jelenti, hogy nem fognak jönni 2026-27-ben az olyan pénzek, amelyek 2010-2023 között elvben akadálytalanul jöttek. Egy szó, mint száz, a kilátásaink nem rózsásak, és a gyakorlat rossz, ahogy ezt kommunikálják, mintha nem vennék észre, hogy mekkora a baj. A piacra ez rosszul vetül ki. Például magasabb kockázati felárban és abban, hogy a magyar kormány alacsony fokú hitelessége, az iránti megnyilvánuló gyenge bizalom nyomán folyamatosan rosszabb feltételekkel jutunk majd a pénzhez a piacokon.